

NGITOILIO ALO REREA

EMAM ALOLOM ANALUP KOTHI

NO.1 OF 2018

IN THIS ISSUE

Background

Eya Ngiturkana
Nalup Kech

Live up to the New
Dispensation on
Community Land

BACKGROUND

Egeri lo aangunere akimimet kanga ngarekineta a akimet alo turkana anakop a Kenya ethilerew ngakirothedeana nakationok atamar engarebakir a Kenya ka akikeun a akwap anakolong emuriakina alotoma ebari ka emuchuruthenu.

Egeri lo adhubatar ngakiro nakajokak mere kotere ngaropia ne eponito ana kimet ani egilaritae anangolenyang ana ngiturkana kanga ngitunga daanga lowa turkana aria nabo erot echie ne eremunitere ngaropiyai alogeri alo edukere ngirukudi ka araotokinit kaakopo kapei ka emuchutheni. Akithikwanet ngithi adukorwor e erukudi alo ethekineti alo Eldoret –Kitale-lokichar tanag Amosing erotokinit eriyani nabo eya nyarekineta na esubakinere erukudi loapolon ngolo isiakini alo Eldoret-Juba((960kms) ngolo imorikini Kenya ka akwap South Sudan. Arotokinit akwap nati kajokon a akwap tokona kona, ayau ngakirosia nakajokak angar ngirerea ka akiyetakin emuchuruthen ka ebari loti kalan ngolo aria adukor a ngusukulio a ekununou(technical School) ka akusub ngiboro a adukor a ngumuwan kapolok, neni petrol station, nagabin napolok,ngidukan luchik ka nabo ngakais nakos aplok nakitetat alolerea alo a Kainuk, Lodwar ka Kakuma.

Arotokinit akwap ngaren, ewol nabo ngakiro nachipwat nakkwap angiturkana. Atakwanuni angakirosia anakajokak, esilireut eger ngolo amariakinotor ngibukui akorakin ngalup angiturkana kotore akimet ka akim ngina eyei turkan tokona pe ekachito kesi akingit ngiturakan ngakiro angalup kech. Akiroit nabo naumokina nges ngolo aponeta ngakambunio na ngabarak

imerikina ka ngikosok ngulu eropuna alotalio alo ngalup alukolong achakario toliworotor ngalup a ngutunga ipotorio pe iwapitae ngitalio lukongok ewakinitae nakwap. Kotere nguna, ngalup a ngitunga akorakinoi alorot kangolo akoko kanabo angilanar pe echamito ngikupech a kwap.

EYA NGITURKANA NALUP KECH

Ngalup ana county anyiturkana aria ngirerea anyinyitunga kaadanga aloturkan. Anierai anienangete nguuni epederete atingit ngaweregae aniedoniunito atamar aria ngimuruia ngulu loetingito kechi aria ngikeche anacounty analoturkana, etoruni (nangolenyang la loturkana 2013) erei ngitunga daanga aloturkan ngikawotok kanyiberan, eremanikinete kangiberane kech tananga nakwapin nache naidungare na Uganda esakarito nginyia ka ngakipi anyisipan kech nakamu. Neenanyia ngirwa loakolong ka eron, ngiberan daang aloturkan eramankinete alokaru towoto Uganda kotere akopo eya ngakipi kangiya alalau noi idwangit Kenya. Kotere ngakiro anyibaren kaaweseit iteo akwapo angikawotok aria napasit neemam niajok aloboyer tarai nabo akopo naiiboi konyin kotere ekidioko ngitunga nyulu elomito wori etingito ngamat kanineni. Konyina iumonikinito ngiturkana kotere nangolenyan(government) ka Tullow oil –emoit la akimet kaapei ka ngikecherutak luche ngulu alomut tooma turkan esibit emam turkan ngitunga aloerea kesh. Etemem kangitunga aloturkan, ademar ngiturkan ngarerea kesh luarai ngamairei angibaren kesh ngakambunio akimet. Ngirerea luikote Ngamia 1-ngina ereai ngamarie achok angiberen angiturkana apak ngina ewosa nakani ngina alotirkwel ka angolol Kerio esakete

ngakipi ka apei kanyi ngirwa loakamu ka awoyate. Akwar ngina aatukwor anapolon anokolong (EOPS) kingolikinere kegelario emorikina kaapei kangakiro alomun lorerea, apotu ngitunga aloturkan tongerut noi ngakiro angalup kesh. Kikeut etoil kesh atamar eya ngiturkana nalup kesh na eman itwani iche epegatar. Na itemokinio eyenio kongina.

Not vacant: An aerial view of a section of land in Turkana

Ingolikinito ngiturkaana atamar abokwaru akimet ka nabo arotokiniti angakiro adukor, imorikina ka emuchuruthenu ngolo apetun awadanga alo turkan angau ibore ngini angakiro anakalak toroko. Naanipekesubakin eriyen eyunete nabo ngimasimasia lokalaak. Elimokinitia nangelenyang naloturkan kaapei ka nangolenyanyng naapolon imerikina kangirikok lushe tosubakinae ka nabo egere ngolo iposere ngalup nakambunio. Kanabo egeri ngolo egelanakinere ngakambunio ngalup

nikolong aria ngirerea angibaren. Kidoduin nabo atamar nengerito ngiturkana etish asubakin akimimet torotok ngaren. Esakete kesh arikor kesh tokienyik erot loipitunere ngiberen noi. Kaasubakin ngakipi angibaren kwana nabo egeri loegelanare ngibaren todukwakinae nganokin(sale yards) nguna egilit angibaren toriamunitia ngitunga ngaropia alobaren aakwap kesh. Elimunito atamar kotere ebuni monani akimet tadaun idongete ngibaren aloturkana aria akiyar kesh. Napeikolong alopalajiom tanabo ngikaru eponito aria ngibarene iteni anakiyar angitunga.

LIVE UP TO THE NEW DISPENSATION ON COMMUNITY LAND

Alemunet aakatiba anakitete a Kenya 2010 etali a Kenya ngolo angalup, abu totiaku atamar aria ngalup ngaka ngiturkana kadaang. Kolong sek ikingaren, amam etali abala epedori sha itwaan atingit ere laarai ekeng bon. Ewakinitai ngitalio daang anya angalup natukot ngina (County Council) alootoma etali lokolong angalup (CAP 288) kaapei kangitalio ngulu atwaritere ngamairei(Group Representatives) alo taali (CAP 287) kongina bocha egeri kolong awekinitere ngalup aponi ngitalio kipudaunia nabo kinyasunia. Ngitunga ngulu aria ngikapolok ani anangolenyang (Provincial Administration) kaapei ka nyajorei nguna esiasa, apotu keshi tolmakis ngalup angitunga tokoronakisi ngipalotin kesh kanngulu apuposi kakeshi ana kuro kanguna asubete kotere ngalup angitunga. Arotokinito nyakiro angalup nikaronon tanang akwanikinete etal la ngalup 2009 (National Land Policy-NLP) kaapei kaetal a katiba a Kenya 2010 kisikesi tokona ngitalio akiyok ka akitwar angalup angitunga neekokoyanyar nabo. Ngitalio lioreai ngulu ewakinio,

mere kotere akitwar ngalup angitunga bon, egere nabo deng loigirere ngitalio kanabo akiratakin ka akitwar ngalup angitunga. Kudodiun alotal NLP atamar neshamakin etal angalup aitwan kangitalio lukolong ngorok-awaikinitotor ngikasukou ngalup angitunga, ka ebari ngolo eyei nalup. Abuetal lokitetet tomunau ngitalio lukolong ngorok ngalup ka eger lokolong angipalajuom. Abu etal lokitetet tashak ngitalio daang-Trust Land Act, kaapei ka etal lokolng eweikinitere ngalup anatususio anangadakarini.

Abu akatiba kuwol etal ngolo aiteni angalup angitung imorikina kana ngolonyang kalogeri kangole etwaritere ngalup alotoma ngangolonyangae ngarei(county and national governments) alottoma ngalup aitwan kana ngitunga kadaang. Ngalup angitunga awekinitai itememem kangitunga luoboyete kaneni aria akitut apei kangitalio kesh kaeger loiboyoto kaneni. Ngalup daang napenigiritae ewakinitiae nakan anangolonyang aacounty. Kotere nyikulepek aangelup. Ngalup angitunga kes naidoniniati aloger kalo kes nguna egiritae etal aatukokot angitunga alotooma ngitalio ngulo kolong adungunio. Ngalup nguna epotokin ngajorei angitunga itemem kanyi ngitalio ewakinitae nakwap. Ngalup nabo nyashe neekeun alotooma ngitalio ngulu aabung. Ngalup nabo nguna etwaritae ewakinitae ngitunga alotooma ngibukui naikote nyamon(Forest) ngamarei kaapei nyichwai. Ngalup nabo angipalajuom nguna eboyoto ngikalokak kaapei ka ngikaboolak. Kanabo ngalup newekinit nangolonyang aacounty kotere ngitunga keng.

Akatiba idoduini eger lo ipotorere ngalup angitunga alotalio aluitekio anabunge. Idoduninito eger ka etem angitunga alo

lobukui kadaang imorikinitae nabo ka itwan niarai ipei analup keng. Ietem nguna kaetal ngolo angalup eshamunio kitiliworoe etal kiwakinae esei elap sept 2006. Abunabo etal kitamak akiwakin nyakamatia nguna ewekinito kaaapaei kaakitwar ngalup angitunga(CLMCs) nguna eseunitia alotooma ngibukui ana bunge kesh anarai ngitunga luapolok ewekinito ngirerea kesh. Aria CLMCs akawekinan ngaluk kanabo akiwok kotere ngitunga alootoma ngibukui angalup kangunaalogere igiritere alotalio angalup, registration Act 2012. Alemun ngalup togekinae ajore ashe elemunit etal atamar 2/3 kesh echamiate epotorete eriyen ka ngitalio ngulu edungunitio aloger ekipotere ngalup. Nabo achamakin ngina ikwan ka emushusonu angalup angitunga , itemokino iwepit ekiyan ankulepek ka apupokin ka akimorikin angitunga. Apupokin ngina itemokino idoduniti etachit angaropia alotunga kotere ngalup kesh, ngakais nakos apolok , akitatam ngitunga ekunonou kingarakinotor.

Ngitunga daang aloturkan idarito ashamunet aetal alokitetet atamar edodio ejie angalup kangaking karonok nguna eriamunito kesh analup kesh. Tani bo kedungunitoe ngitalio ngulu kajokak, akiwapakin ka aitemokin iyapi loge noi, alotooma etemokinore tooma kitiyare etish ka arotokinit nyaren itemem kanguna. Ngakiro ngina angichan angalup angitunga nyesi ipotorenere pasi kongina pa enyenete ngitunga lukulepek kaeger eger loechamununere pei etemokino. Ngakiro natokona karonok angalup eyakasi tokona epedorete nabo akiyatun monan idhiakini adukor angapipia(Pipeline). Eyeran eger longoni adhakere akimet nakenyaronon. Esaki adukor a pipeline ngalup nakalaak angitunga abukui aloitori pipeline anakwap

kesh. Nabo angalup nguna eting accompany ngina ngira lokoyak lojojokon. Aloger kangolo ngitunga lokalak aloturkan kaapei ka ngajoresio nguna imerikina alotisiso kitemokinio ngitalio daang ngulu angalup. Na torumoro ngakiro nguna daang iwapakinitae ngitalio abokar aakimet-extractive sector furum aloger alo early oil pilot scheme ka nabo eremunia ngalup. Esakinitia eger lo etemonikio erotokinere ngaren etemokinika etupitia etalia ka ngaofisio nerikirito ngitalio ngulu lukote community Land Management Committees. Naapolokolk nooi akirumet angitalio thodi torotokinio etish ngaren edashakina ngitunga daangan akidhakiakin ani national government, county government ngimushuruth ka ngiturkanan daang erulito ka luche ngulu daaang.

© Institute for Law and Environmental Governance (ILEG), 2018

Email: ileg@ilegkenya.org

@ILEG_Kenya

ilegke

Web: www.ilegkenya.org

'This 'Voices from Grassroots' was written by Duncan Okowa. It summarises the voices of many local community members in Turkana as expressed during the Extractive Sector Forum (ESF) on Early Oil Pilot Scheme (EOPS) convened by ILEG in Lodwar in April 2018. For further information please email ileg@ilegkenya.org.

Supported by:

K-EXPRO